

Першочерговим завданням «Просвіти» була координація спільних дій усіх українських інституцій з метою об'єднання зусиль для збереження духовної спадщини українського народу й популяризації національної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волосянський О. Організаційна схема праці та діловодства для філій Т-ва «Просвіта» // Народний Ілюстрований Календар Товариства «Просвіта» на переступний рік 1932. 1931. Річник 54. С. 48–56.
2. Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття. Нариси про історію товариства «Просвіта» на Прикарпатті між двома світовими війнами (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2001. 180 с.
3. Звіт з діяльності Товариства «Просвіта» за час від 25. грудня 1925 року до 24. грудня 1926 року. (Касовий звіт обіймає час від 1. липня 1925 року до 30. червня 1926 р., буде розданий на загальному зборі). Львів, 1926. С. 250–251.
4. Зуляк І. С. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939). Тернопіль: «Воля», 2005. 946 с.
5. З теки освітника. З нових змагань на освітньому полі // Діло. 25 червня 1930. С. 3.
6. Курси бібліотекознавства і режисерів // Життя і знання. 1931. Ч. 3(51). С. 96.
7. Перський С. Популярна історія Товариства «Просвіта» з ілюстраціями. Львів, 1932. 268 с.
8. Пригадки для виділів Читалень «Просвіти» // Народний ілюстрований Календар Товариства «Просвіта» на звичайний рік 1926. 1925. Річник 48. С. 27–49.
9. Середяк А. Діяльність Товариства «Просвіта» в 1929–1939 рр. / Нарис історії «Просвіти» / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. С. 33.
10. Статут товариства «Просвіта» ухвалений надзвичайними загальними зборами у Львові, дня 5. марта 1924 р. Принятий до відома рескриптом львівського Воєвідства з дня 2. мая 1924 р. ч. 4883/24/1/3. 30 с.
11. Центральний державний історичний архів, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 348. Оп. 1. Спр. 462. Арк. 2–4, 6–12, 15.
12. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 281. Арк. 1–3.
13. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 25. Арк. 6, 32 зв.
14. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 121. Арк. 11, 74.
15. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 6368. Арк. 7–7 зв.
16. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 123. Арк. 14, 55.
17. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 130. Арк. 2–5, 86.
18. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 556. Арк. 1–2.

Святослав ІВАНЬО
(Львів, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАМ'ЯТКООХОРОННИХ ІНСТИТУЦІЙ В ГАЛИЧИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1920-1939)

У відродженні самосвідомості українського народу визначальне місце належить зверненню до його історичних коренів, відновленню призабутих вікових традицій і духовних цінностей, уособленням яких виступають історичні пам'ятки – предмети матеріальної та духовної культури минулого. Будучи невід'ємним складником соціокультурного простору, вони виховують і єднують покоління, забезпечують наступність і спадковість розвитку нації, сприяють згуртуванню українського суспільства навколо спільних ідеалів та цінностей, створюють ефект особистої

причетності людини до певної етносоціальної спільноти. Пам'ятки історії та культури є одними із найважливіших та найвагоміших складових у розвитку та зміцненні держави як на зовнішній геополітичній шахівниці, так і на внутрішній арені, і безпосередньо впливають на рівень самосвідомості та самоідентифікації громадян. Українці, будучи розділені штучними кордонами держав-агресорів, робили все можливе, аби відстояти та зберегти свою історію, традиції та самобутність.

Розглядаючи та аналізуючи пам'яткоохоронну діяльність українців у Галичині в міжвоєнний період, не виникає жодних сумнівів щодо того, як українські вчені, науковці та дослідники позиціонували національну історико-культурну спадщину регіону, на відміну від своїх тогочасних польських колег, які наголошували та пропагували ідею збереження «пам'яток історії великої і славетної Польської держави», зокрема польські дослідники А. Копистянський, Л. Савіцький, К. Пшемиський, Я. Чарноцький, Я. Фіцке у своїх наукових публікаціях звертали увагу на необхідність популяризації пам'яткоохоронної культури серед громадськості. Суттєвою у аспекті висвітлення підходів до збереження пам'яток є праця консерваторів Б. Януша та О. Чоловського «Минуле і пам'ятки Тернопільського воєводства» [1; 5].

Здобутки новітньої польської історіографії з досліджуваної тематики в основному представлені публікаціями членів Комісії історії і традиції головного управління Польського туристично-краєзнавчого товариства: Є. Капвона, В. Ковальського, С. Османа, В. Скворон Я.-Б. Тварог, М. Чижевського та ін [4; 5]. Помітним досягненням стала монографія П. Детлофа «Відбудова і реставрація пам'яток архітектури у Польщі в 1918 – 1939 рр.: теорія і практика» [15], в якій зроблено спробу поглибленого аналізу системи охорони пам'яток архітектури у Польській державі: автор проводить аналіз великої кількості історіографічних матеріалів і архівних джерел, розглядає організаційні та правові сторони системи охорони пам'яток, наводить приклади практичних заходів з консервації та реставрації об'єктів різних типів, а також розкриває основні теоретичні аспекти. Оскільки Галичина була у складі Польської держави, дослідник звертає свою увагу на проблеми регіону [6].

Масив польськомовних періодичних видань («Gazeta Lwowska», «Głos Polski», «Kwartalnik Historyczny», «Ochrona zabytków sztuki», «Wiadomości konserwatorskie», «Wiadomości turystyczne», «Ziemia», «Ziemia Wołyńska», «Złoty szlak», «Życie Krzemienieckie») допомагає створити цілісну картину щодо збереження та реставрації історико-культурної спадщини у регіоні [4; 8].

А. Козицький та Я. Серкіз у своїх дослідженнях аналізують та вивчають українське галицьке краєзнавство; історія польського краєзнавчого руху в Галичині залишаються поза увагою більшості дослідників, висвітлюються тільки деякі аспекти. Краєзнавчий рух у Польщі у міжвоєнний період набув значної популярності (виникло багато шкільних краєзнавчих товариств, у тому числі у Львові) та розвитку і визначався потребами розвитку Польщі. Краєзнавчий рух вміло використовувався як інструмент впливу та як центральний елемент спеціальних інформаційно-психологічних операцій, метою яких було доведення пропагандистського міфу про єдність Галичини (та інших окупованих регіонів) з Польщею, що було дуже актуально та затребувано, зважаючи на проведення різних каральних акцій польською владою (прикладом можуть слугувати політики «пацифікації», «ревіндикації», «комасації») [5; 7-10; 13].

У Галичині функціонував осередок Польського краєзнавчого товариства, пам'яткоохоронна діяльність якого мала на меті пошук, збір, систематизацію, опис та вивчення пам'яток; охорону предметів старовини, передавання їх у краєзнавчі музеї; проведення реєстрації та обліку нерухомих пам'яток; фінансування консерваційних та реставраційних робіт; пропаганду збереження культурної спадщини в контексті краєзнавства і туризму [14].

Дослідження регіону польськими науковими інституціями сприяли формуванню зацікавлення місцевими пам'ятками в контексті розвитку польської нації, забезпечували безпосереднє збереження пам'яток історії та культури, але трактували їх як польські історико-культурні надбання. До збереження старожитностей долучалися також польські культурно-освітні установи, молодіжні громадські організації, об'єднання жіноцтва краю тощо. У пам'яткоохоронній практиці усі вони переслідували власні цілі, однак спільною залишалася єдина мета – інтегрування Західної України у Польську державу, у тому числі й засобами краєзнавчої та пам'яткоохоронної діяльності [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Берест Р., Берест І. Краєзнавчі студії Богдана Януша // Історичні пам'ятки Галичини: матеріали ІІІ наук. краєзнавчої конф., 19 листоп. 2004 р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 204–212.
2. Вол Б. Історико-краєзнавчі музеї Західної України: особливості становлення. Історіографія проблеми // Історичні пам'ятки Галичини : матеріали наук. краєзнавчої конф., (Львів, 26 жовт. 2003 р.). – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – С. 98-104.
3. Дутчак О. Музейництво як складова частина туристично-краєзнавчого руху в Галичині 30-х рр. ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.: історіографія // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Випуск 21. – Івано-Франківськ, 2012. – с. 136-143.
4. Дутчак О. Сучасна українська історіографія краєзнавчого руху в Галичині 30-х рр. ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.: дис. канд. іст. наук: 07.00.06: захищена 05.07.2011 / О. Дутчак; ЛНУ ім. Франка. – Львів, 2011. – 272 с.
5. Заставецька Н. Збереження пам'яток історії та культури в західній Україні (1920-1939 рр.): дис. канд. іст. наук: 07.00.01: захищена 18.05.2010 / Н. Заставецька; ЛНУ ім. Франка. – Львів, 2010. – 288 с.
6. Заставецька Н. Українське музейництво Галичини крізь призму пам'яткоохоронної політики Другої Речі Посполитої (1930-ті рр.) // Культурна спадщина України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 15–16 трав. 2009 р.). – Умань, 2009. – С. 170-178.
7. Козицький А. Краєзнавчо-туристичне товариство «Плай» (1924–1939 рр.) // З історії вітчизняного туризму: зб. наук. ст. – К.: ФПУ, 1997. – С. 58-65.
8. Козицький А. Львів в історико-краєзнавчих дослідженнях українських авторів у міжвоєнний період // «Львів: історія – населення – культура». Тези доповідей та повідомлення українсько-польської наукової конференції 18-20 травня 1994 р. – Львів, 1994. – С.24-26.
9. Козицький А. Український краєзнавчий рух Східної Галичини у міжвоєнний період // Краєзнавство і туристка. – № 1. – Львів, 1995. – С.7-8.
10. Козицький А. Українські краєзнавчі музеї Галичини в міжвоєнний період // Вісник Львівського університету. Серія історична. – № 34. – Львів, 1999. – С. 466 – 477.
11. Масик Р. Львівське відділення Польського краєзнавчого товариства // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції 12 листопада 2010. – Львів, 2010. – с. 49-58.
12. Середяк А. Історичне краєзнавство: доробок останнього десятиріччя // Українська історіографія на зламі ХХ-ХХІ століть: здобутки і проблеми. – Львів, 2004.
13. Серкіз Я. Історичне краєзнавство: Навчально-методичний посібник –Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти, 1995. – 96 с.

14. Стеценко А. Польський краєзнавчий рух в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.): огляд історіографії та джерел // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Випуск 8. Частина 1. – Львів, 2006. – С. 167–176.

15. Dettloff P. Odbudowa i restauracja zabytków architektury w Polsce 1918—1939. Teoria i praktyka. Warszawa : PWN, 2006.

Сергій КОНЮХОВ
(Львів, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕОНІДА БАЧИНСЬКОГО У ЗБЕРЕЖЕННІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

У процесі становлення сучасної моделі музею в українському суспільстві ми можемо спостерігати зацікавлення особливостями процесу формування та збереження історико-культурної спадщини. Глибоке критичне осмислення минулого, увага до народних традицій та культурних надбань, вивчення досвіду розбудови установ, які займались збереженням історико-культурної спадщини за межами України та аналіз результатів організаційної та громадської діяльності українців у XX ст., по-новому переосмислюються сьогодні. При цьому пріоритетного значення набуває звернення до творчої спадщини знакових постатей (української історії), повернення із забуття правди про сподвижників національної ідеї, адже людський вимір визначає духовність, потяг до історичної правди.

Зазначимо, що сучасні дослідники беруть до уваги різні розвідки, в яких розглянуто історію формування українських установ, які виконували роль збереження та популяризації історико-культурної спадщини України. На діяльність наукових та культурних осередків української діаспори у контексті збереження національної пам'яті звернув увагу дослідник Полтавець О. М. [4]. Діяльність українських військових діячів та їхню роль у впорядкуванні та українського Музею-архіву при Інституті громадознавства в Празі дослідив Мельник Р. П. [2].

Зрештою, дослідження питань консолідації громадсько-політичних, культурних, військових діячів та науковців для заснування українських музейно-архівних центрів за кордоном сьогодні є невід'ємною складовою наукових розвідок у сфері історико-культурної спадщини України.

Діяльність української спільноти у розвитку музейних колекцій в Європі та Америці була широко розповсюдженою вже у міжвоєнний період. До цієї справи долучився також і Леонід Бачинський – ветеран армії УНР, який уже в 1932 році долучився до формування музею «Стривігор» у Перемишлі [3, с. 59].

Напередодні Другої світової війни Л. Бачинський розпочинає свою діяльність у м. Ярослав. Зважаючи на постійну роботу та старання української спільноти та Л. Бачинського на окупованій нацистською Німеччиною території, уже у травні 1940 року вдалося відкрити музей ім. Ярослава Мудрого у м. Ярослав по вул. Собінського, 11/1 [4, с. 2.]. У фондах цього музею було зібрано: 1) загальні пам'ятки (друки, оголошення польські та німецькі – військові й цивільні з цілого терену. Всякі летючки, брошурки, писані прокламації, листи, конверти, значки, печатки, відзнаки, відбитки печаток і т.д., частини одягу УГА та УА, їх відзнаки, жетони, стара зброя, образи, деворити і т.д.); 2) етнографічні (капелюхи, сердаки, пояси, торби, крайки, горщики, миски, ткацькі станки, скрині, домашня установка, всяке господарське знаряддя, різні прикраси, дитячі забавки, вироби з дерева, вишивки, писанки, мальованки, малюнки на склі та мистецька прикраса мешкань); 3) археологічні знахідки; 4) церковне малярство; 5) книги (старі рукописи, стародруки, часописи); 6) збірки